

RECENZE A ANOTACE

McEldowney John a Sharon: Environmental Law

Harlow: Longman, 2010, ISBN: 978-1-4058-4050-7. 391 s.

Hana Adamová*

Uvedená publikace je učebnicí práva životního prostředí určená předně britským studentům práv, případně jiných souvisejících oborů. Přestože tedy jejím hlavním cílem je zprostředkovat základy práva životního prostředí britským právníkům, má tato publikace potenciál být přínosem pro daleko širší okruh čtenářů. V tomto ohledu je třeba vyzdvihnout komplexnost, s níž jsou jednotlivé tematické okruhy probírány, rozbor právní regulace je zde zasazen do kontextu daného nejen mezinárodním a evropským právem, ale i historickými, společenskými, ekonomickými a vědeckými souvislostmi. Širší pojetí problematiky práva životního prostředí umožňuje lépe poznat okolnosti, za nichž se právní úprava formovala a současně i její vhodnost z pohledu těchto východisek, přičemž jde často o problémy známé i z českého právního prostředí a porovnání různých přístupů k obdobným otázkám může být zajímavým podnětem k zamyšlení, jenž by pouhé porovnání hmotněprávních úprav přineslo jen stěží. Za klad této publikace lze považovat, že pro větší názornost je obecně probíraná tematika doplněna o případové studie ilustrující obecné úvahy na konkrétním případě.

Samotný obsah knihy je stejně jako obdobné domácí publikace rozdělen do dvou částí. První se věnuje základům práva životního prostředí a druhá konkrétně jednotlivým oblastem právní úpravy. Charakter celé knihy předznamenává již první kapitola věnovaná pojmu práva životního prostředí a důvodům, proč je právě tento obor hoden pozornosti těch, co právo studují, stejně jako těch, jež se právu již delší dobu věnují. Kapitola stručně nastiňuje problémy, jejichž řešení je zprostředkováváno právem životního prostředí: znečištění a vyčerpání přírodních zdrojů, globální oteplování, přístup ke zdrojům energie, otázka vhodnosti geneticky modifikovaných organismů apod. Stejně jako v celé knize, je zde kladen důraz na to, že nejde apriorně o otázky právní, ale spíše vědecké, společenské a politické, a nastiňuje zároveň i roli práva a prostředků, jež právo dává společnosti k dispozici pro jejich řešení –

správní, soukromoprávní i trestní. Na tyto obecné úvahy plynule navazuje kapitola druhá, věnovaná proměnám práva životního prostředí v průběhu času. Počátky práva životního prostředí jsou přitom spatřovány již v druhé půlce devatenáctého století, kdy si bouřlivý rozvoj průmyslu v Británii poprvé vyžádal úvahy nad přiměřeností dopadů určité hospodářské aktivity na životní prostředí. Čtenář je zde seznamován se základní principy týkajícími se vzniku škody a obtěžování jiného v důsledku průmyslové aktivity, z nichž britské právo čerpá při řešení obdobných případů dodnes. Ač samotný vznik práva životního prostředí je tedy spojován především se soukromoprávními spory, věnuje se publikace i právní regulaci, kterou si, především v zájmu ochrany zdraví obyvatelstva záhy vyžádala průmyslová revoluce ve sféře veřejného práva. Rozvoj veřejnoprávní regulace počal nabírat na obrátkách po druhé světové válce a plně se rozvinul až v devadesátých letech dvacátého století v souvislosti s nově chápány problémy práva životního prostředí. Tato kapitola čtenáři jasně ukazuje provázanost práva životního prostředí s celkovým společenským vývojem, nejen průmyslovou revolucí, ale i potřebami spojenými s poválečnou obnovou a rozvojem mezinárodní spolupráce.

Třetí kapitola je pak zaměřena na prameny práva životního prostředí a instituce zajišťující jeho náležitou aplikaci, pro české čtenáře by mohl být v tomto oddíle zajímavý především rozbor role práva Evropské unie a mezinárodního práva v britském vnitrostátním právu, rovněž by bylo škoda přehlédnout pasáž zabývající se významem nevládních organizací na konkrétní formy ochrany přírody a životního prostředí. Samotná problematika mezinárodního práva životního prostředí je obsažena v kapitole čtvrté. V této kapitole je čtenář po náležité rekapitulaci základních milníků formování mezinárodního práva životního prostředí seznamován nejen s jeho jednotlivými prameny, včetně stěžejních mezinárodních úmluv, ale i s konkrétními případy, v nichž za pomoci tohoto odvětví byly řešeny spory mezi státy týkající se jak přírodních zdrojů tak i jejich znečištění. Zvláštní pozornost je věnována vztahu snahy o odstranění překážek mezinárodního obchodu a mnohdy

* Mgr. Adamová Hana, doktorandka Katedry Práva životního prostředí Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

protikladného zájmu na šetrném nakládání s přírodními zdroji, konkrétní spory tento problém dokládající jsou demonstrovány na rozhodovací činnosti organizace WTO. Autoři nezastírají problematičnost formování mezinárodněprávních závazků i jejich vymáhání, zdůrazňují však roli mezinárodního práva životního prostředí do budoucna coby jediného prostředku k řešení řady ekologických problémů, zejména pak globálního oteplování.

Za přínosnou pro českého čtenáře lze považovat rovněž kapitolu pátou, týkající se evropského práva životního prostředí. I v této kapitole se autoři přidrželi tradičního výkladu vycházejícího z popisu vývoje tohoto tématu v komunitárním právu, kladem je především rozbor významu Lisabonské smlouvy pro environmentální problematiku. Krom shrnutí aktivity Evropské unie na tomto poli se autoři nevyhýbají ani tématu mnohdy problematické implementaci směrnic do vnitrostátního práva a následního výkladu vnitrostátní právní úpravy. Za zajímavou lze v tomto ohledu považovat zejména pasáž týkající se implementace směrnice 2004/35/ES o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí, na níž autoři ilustrují obtíže spojené s implementací směrnic do vnitrostátního práva, výrazné právě v případě této směrnice, jež přinesla normativní regulaci pojmů jako škoda či odpovědnost, jejichž výklad byl v Británii tradičně záležitostí soudcovského práva. Stejně jako právu Evropských společenství (resp. nyní již právu Evropské unie) je pozitivní vliv na rozvoj práva životního prostředí (i když v poněkud odlišném směru) přikládán i problematice lidských práv, jež je v souvislosti s životním prostředím akcentována stále častěji. Tomuto tématu je věnována kapitola šestá. Autoři sice nepřicházejí s žádnou novátorskou teorií práva na příznivé životní prostředí, coby jednoho ze základních lidských práv, a zdůrazňují především jeho souvislost s jinými právy tradičně řazenými do této kategorie (především právo na život, zdraví a soukromí), předpokládají však jeho vzrůstající význam do budoucna a chápou je jako nástroj dosažení sociální spravedlnosti, jež by mohl přispět k předcházení ekologických katastrof tak tragických rozměrů jako byl výbuch jaderné elektrárny v Černobylu či chemické továrny v Bhopálu. Tato tematika je reflektována především z pohledu mezinárodního práva, zvláště pak z pohledu Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a sporů týkajících se jejího výkladu řešených britskými soudy i Evropským soudem pro lidská práva. Na konkrétních sporech je demonstrováno využití některých článků Úmluvy, jejichž aplikace přichází navzdory absenci výslovné úpravy této problematiky ve vztahu k ochraně životního prostředí v úvodu. Nelze přehlédnout ani další touto kapitolou dotčené téma: oprávnění organizací zaměřených na ochranu životního prostředí domáhat se soudní ochrany, jak před některými záměry soukromých subjektů, tak i úředními rozhodnutími. Ač se v této oblasti zřetelně projevuje

odlišnost britského právního řádu, mohou být bezpochyby některé obecné závěry v tomto směru zajímavým námětem k úvahám i pro českého právníka. Za takřka neprávni kapitolu lze považovat kapitolu sedmou, jež se zaměřuje na výklad toho, jakým způsobem jsou tvořeny standardy a normy v životním prostředí a snaží se právní veřejnosti přiblížit vědecké metody, s jejichž pomocí jsou stanovována kritéria škodlivosti obsažená v právních normách. Z textu se dozvídáme nejen o postupech sloužících stanovení podkladů pro právní regulaci, ale i obtížnosti dospět k výsledkům, jež jako správné obstojí v proměnlivých a mnohotvárných přírodních podmínkách. Z této kapitoly, stejně jako z následující osmé kapitoly zamýšlející se nad rolí práva životního prostředí v 21. století číší snaha autorů podat právní problematiku pevně zasazenou do kontextu společenských a vědeckých aspektů ochrany životního prostředí. Poslední kapitola obecné část rekapituluje již zmíněné okruhy problému spojené s právní regulací ochrany životního prostředí a zamýšlí se nad jejich možným dalším vývojem.

V druhé části knihy jsou rozebírány konkrétněji dílčí oblasti, na něž je právní úprava zaměřena, tak jak jsme tomu zvyklí z českých učebnic práva životního prostředí. Krom toho, že v této části můžeme porovnat způsob, jímž byly do britského práva transponovány směrnice Evropských společenství s českou právní úpravou, můžeme sledovat i odlišnosti poměrně autonomně upravených oblastí, jako např. územního plánování. Publikace se zaměřuje především na základní vysvětlení fungování ochrany v různých oblastech ochrany životního prostředí doplněné konkrétními případy řešení soudy a jinými orgány, jež jsou nadány určitými pravomocmi na různých úsecích ochrany životního prostředí. Tato část i celá kniha je uzavřena kapitolou, v níž se autoři zamýšlejí nad celosvětovým vývojem a změnami, jenž přináší např. globalizace či rozvoj asijských ekonomik, a zdůrazňují, že jde o jevy, které by mělo reflektovat i právo životního prostředí. V této souvislosti je současně zvažován i význam různých alternativních metod směřujících k šetrnému nakládání s životním prostředím jako např. dobrovolné závazky k ekologicky šetrnému hospodaření či daňové zatížení činností poškozujících životní prostředí apod., a opětovně je zdůrazněna potřeba rozvíjet právo životního prostředí v součinnosti se společenskými i přírodními vědními obory.

Knihu lze považovat za zdařilý průřez britským právem životního prostředí, jež může poněkud zklamat ty, jež se s její pomocí budou chtít detailně obeznámit s britskou pozitivně právní úpravou. V knize jsou sice vysvětleny základní principy fungování práva v jednotlivých oblastech, nicméně daleko větší důraz je kladen na skutečnosti, jež tuto právní úpravu formovaly a formují. Čelní postavení přitom zaujímá problematika regulace týkající se ochrany klimatu, která zde není pojata pouze jako dílčí oblast práva životního prostředí, ale

prostupuje všechny kapitoly, coby stěžejní ekologický problém dneška. Publikace je mimo jiné tedy i zjevným dokladem toho, jak jsou problémy ochrany životního prostředí pojímány a jaký význam je přikládán jejich řešení v prostředí, které bylo sice zčásti formováno jiným společenským, hospodářským a politickým vývojem, jež však má v dnešní době spoustu styčných bodů s tím, jež známe z našich podmínek. Odlišnosti v přístupech k různým otázkám spojených s právní regulací ochrany životního prostředí mohou být zajímavým podnětem k zamyšlení a vyslovené závěry lze v mnohém považovat za podnětné i pro české právní prostře-

dí, a to nejen v rozsahu, v jakém se týkají vlivů mezinárodního a evropského práva na danou problematiku. Zajímavé postřehy pak v knize naleznou nejen zájemci o právo životního prostředí, ale i ti, jež se zajímají o problematiku lidských práv a zejména pak o jejich ochranu před Evropským soudem pro lidská práva, o právní postavení zájmových organizací v dnešní společnosti a možnostech těchto organizací hájit veřejné zájmy, o problematiku náhrady škody či sousedských práv a o další otázky související s výše předestřeným obsahem knihy.